

Vymyslet dům od kliky

„Koukání do internetu je pro mě ztráta času,“ říká Stanislav Fiala. Architekt roku 2019 také nepoužívá při práci počítač, ale zhmotňuje své představy na starém rýsovacím prkně.

☞ Petr Volf ■ Josef Horázný

Domy Stanislava Fialy se staly synonymem jedinečnosti a osobitosti. Porota titulu Architekt roku, v níž vedle sebe zasedli architekti různých generací jako Josef Pleskot, Petr Hájek či Adam Gebrian, to vyjádřila jasně: „Stačí mít otevřené oči a uvidíte, že někdo tvrdě pracuje, přemýšlí nad každým detailem a s citem sobě vlastním nachází nečekaná řešení stovek problémů, které se na každé stavbě vynořují. Stanislav Fiala je tvůrcem originálního světa, který si s prací nikoho jiného v Česku nespлетete.“

Stavby Stanislava Fialy mají styl, jsou dynamické, vyzařují pozitivní energii a jsou velmi vnímavé k místu. Právě jejich „schopnost“ empatie je ze všeho nejdůležitější. Architektův styl nejlépe zosobňuje nový palác Drn, který byl v srdci Prahy vybudován na prominentní parcele vymezené Národní třídou a Mikulandskou ulicí. Naznačuje, kudy by se architektura mohla v budoucnosti ubírat. Drn je jako Fiala: překvapivě moderní a zároveň zvláště zemitý, propojující zdánlivě nespojitelné, se

smyslem pro humor. Mimochodem – není divu, že mladí architekti působící v jeho kanceláři „pasovali“ Stanislava Fialu na svého náčelníka a věnovali mu k Vánocům indiánskou čelenku.

Jak dlouho od momentu, kdy přijdete na místo, kde se má stavět, trvá, než vytvoříte základní koncept nového domu?

Nejprve zkoumám místo, pro které mám navrhovat dům, načež začnu vidět, co by se na něm mohlo odehrát. Další fáze je, kdy svoji představu musím dostat z hlavy ven. Někdy vzniknou skici rychle, jedná se o jeden dva dny.

Používáte počítač?

Dělám všechno ručně, na starém rýsovacím prkně, na takzvané izisce, která kdysi bývala v každé projekční kanceláři. Teď už jsou vzácnější, protože mladší generace používají počítačové programy, ale mně je tenhle druh tvorby úplně cizí. Nekreslím skici, ale rovnou rýsuji. Jde o rituál svého druhu, pořád stejný, neměnný, opakující se. Musím se dostat do správné nálady a soustředění. Natáhnu si na prkno papír, sednu k prknu a začnu dům, který existoval jenom v představě, budovat po centimetrech.

Palác Drn je pokládán za zásadní budovu současnosti, ať už tím, jak vyplnil prázdné místo, navázal na historické sousedství anebo do jaké míry je v něm uplatněna zeleň. Cítil jste zvýšenou zodpovědnost, že vstupujete na nejsledovanější parcelu v Praze, a to na velmi exponovaném místě, ve středu města?

Vnímal jsem, že je to pro mě osudový úkol. Jednalo se o zvláštní náhodu. Stejnou parcelu jsem totiž řešil na fakultě architektury a byl to můj oblíbený projekt, který mi zadal profesor Věkoslav Pardyl, tehdy jsem navrhoval budovu Lyry Pragensis. Byla to jedna z nejhezčích věcí, jíž jsem se na škole zabýval. A pak se ke mně tenhle úkol opět vrátil přes investora Drnu Petra Němce, mého životního kamaráda. Mělo to ale svůj vývoj. Chtěl jsem, aby na téhle parcele šel Petr do toho bez zátěže, že má kamaráda architekta, s nímž všechny svoje stavební akce dělá, a tak se od něj čeká, že v tom bude pokračovat. Nelpěl jsem na tom. Já bych to skousl, vlastně by se mi ulevilo, přišel bych sice o krásný projekt, ale věděl jsem, že stejně zase budou jiné, ostatně, zrovna jsem se věnoval rekonstrukci paláce Špork v Hyberské ulici.

Opravdu byste se tohoto projektu zřekl?

Myslel jsem to stoprocentně vážně, investor parcelu zakoupil i se stavebním povolením na luxusní hotel, který už měl konkrétní povolenou hmotu budoucí stavby. Petr Němec ale o tom nechtěl ani slyšet, předchozí

Drn je jako Fiala: překvapivě moderní a zároveň zvláště zemitý.

Stanislav Fiala (57)

Narodil se v Mostě, po maturitě na tamním gymnáziu vystudoval v Praze Fakultu architektury ČVUT a poté absolvoval postgraduální studium na Škole architektury Akademie výtvarných umění. V 90. letech byl společníkem D. A. Studia, později ateliéru D3A, od roku 2009 je jednatelem společnosti Fiala + Nemeč. Má za sebou desítky staveb, řada z nich získala ocenění v Česku i v zahraničí. K jeho nejvýznamnějším realizacím patří stavby v areálu golfového klubu Čertovo břemeno v Alenině Lhotě, administrativní budovy společnosti Sipral, Neomed, Muzo (v roce 2000 finalista prestižní evropské ceny Mies van der Rohe Award) a nedávno dokončené víceúčelové paláce Špork a Drn.

Palác Drn zapadl se vzácnou samozřejmostí do proluky, s níž si město 50 let nevědělo rady. Současnost se prolнула s historií.

projekt mu nevyhovoval, nechtěl vybudovat hotel, ale dům, který by měl více funkcí. Pokaždé zopakoval, že něco takového nepřipadá v úvahu, protože pro něj by to nemělo správnou energii.

Věříte na náhody?

Cítím, že svět, který nevidíme, ale je skrytý pod povrchem našeho vnímání, je neustále přítomen a ovlivňuje nás – jenom jsme ztratili kdysi přirozenou schopnost s ním komunikovat. Nevíme už, co pro nás opravdu vesmír a hvězdy znamenají, jaký mají na nás vliv, používáme sice dalekohledy a jsme schopni vypočítat, kdy hvězdy zaniknou a s čím se v budoucnosti srazí, ale je to jenom chabé poznání oproti tomu, že existuje nějaký univerzum, které má všechno ve své moci a dává věcem vyšší řád. Je to něco, co nás přesahuje a máme k tomu dále než generace nezasažené vědou a civilizačními výhodami, které nás sice ochraňují před silou přírody, ale zase jsme kvůli ní přišli o podstatné instinkty. Předkové byli citlivější, my jsme egoističtější, zahledněnější do sebe tím, jak jsme sami sebe postavili na piedestal.

Drn je výjimečný v tom, jak jste navazoval na různé druhy architektury – z jedné strany na prvorepublikový palác Dunaj,

z druhé na barokní Schönkirchovský palác. Co na tomto propojování bylo největším úskalím?

Věděl jsem, že právě tohle je zásadní problém. Musel jsem se ze všech sil snažit, abych se nechoval vůči tomuto útulnému místu agresivně. Neustále jsem to měl na mysli, byla to extrémně náročná situace, kterou jsem jako architekt zažil poprvé. Jakákoliv hmota, která se nakonec zapasuje do stávajícího organismu, musí vždy šokovat, protože zaplnila prázdno. S tím se nedá nic nedělat. To je fakt. Slyšel jsem spoustu nesouhlasných vyjádření s tím, že je chyba, že na této parcele vůbec dovolují někomu stavět. Některým lidem se dokonce nelíbilo, že jim zastavíme parkoviště, které pokládali v této cenné lokalitě za hodnotu. Rozuměl bych tomu, kdyby město proluku odkoupilo a chtělo na ní založit park jako vzpomínku na to, že komunisti zbourali nesmyslně dva domy, protože jim překážely... Na prázdno po nich jsme si zvykli, brali jsme to jako danost, která se vylepšovala pomalovanými štíty a jinými zvláštnostmi. Ale bylo to pořád jen ušmudlané parkoviště. Nyní když je dům dokončený a ukazuje se, že slouží jak lidem, tak městu, protože vznikla nová pasáž mezi Národní a Mikulandskou, odpor utichl. Lidé si dům osvojili, nezávislí pozorovatelé říkají, že se na místě usadil.

Spousta kritiků Drmu, kterým se zdál objem přemrštěný, změnila názor, protože zjistili, že dům ve městě funguje a neníčí je.

Znakem vašich staveb je rozmanitě uplatnění zeleně: golfovou klubovnu jste pojali jako jeskyni, střechy velkých budov pojímáte jako krajiny... A Drn je živou vegetací vysloveně prostoupený. Co tím vlastně sledujete? Je to ekologické téma?

Jedná se o téma osobní. Prvotní je moje láska k přírodě, protože když mám tu příležitost a pobývám v přírodě, jsem spokojený a vyrovnaný. Tím pádem se snažím, aby se objevovala všude, kde je to možné. Chci do staveb, na které mám vliv, zeleň dostávat. Mou nejsilnější zelenou motivací je to, že je lidem příjemné, mají-li na dosah květiny, keře, stromy nebo traviny. Až poté mě zajímají fyzikální jevy, které s sebou vegetace na budově přináší, její ochlazování, zadržování vody a podobné měřitelné hodnoty. Ale mně jde o dobrý pocit. A dobrý pocit se nedá kvantifikovat ani jasně definovat.

Jan Kaplický si často stýskal, že se současní architekti bojí krásy, jako by to byl nějaký prohřešek proti dobrým mravům. Co pro vás krása, která je velmi subjektivní a také neměřitelná kategorie, znamená?

Krásy se nezírkám ani se jí nebojím. Pracovat s krásou je ale ošidné, protože se můžeme ocitnout v blízkosti toho, čemu se říká kýč. Nebezpečím krásy je líbivost, která zase může přepadnout do sféry módnosti a krátkodobosti. Vydat se na cestu krásy je nepohodlné, mnohem jednodušší je jít cestou takzvané přisnosti, jejímž výsledkem je uzavření se do krabice. Ale to by mi přišlo málo, taková architektura mě nezajímá. Nechávám se řídit instinktem. Hlavní je nebát se, že to, co se nyní třeba líbí, se později omrzí. To se může stát, jsem si toho vědom, nicméně svět se kvůli tomu nezbojí. Ostatně ani baráky nejsou stavěné pro věčnost, i když si to jako architekti pokaždé přejeme.

Ve svých stavbách věnujete nebývalou péči esteticky pojatým pohledovým betonům, které mají až sochařské kvality a jsou bezpochyby krásné.

Jsem rád, že je lidé oceňují, ale nedělám si patent na to, že bych byl v tomto ohledu nějaký průkopník, protože ve světě je určitě spousta krásnějších betonů, pouze o nich nevíme. Alespoň já o nich nevím, protože se nechci omezovat tím, co dělají jiní architekti. Koukání do internetu je pro mě ztráta času.

Pravděpodobně díky tomuto obrácení do sebe, ať už k němu vedlo cokoli, jste si vytvořil originální, na první pohled snadno rozpoznatelný styl. Byl to záměr?

Prostě to tak vyšlo. Možná je to jen projev vrozené lenosti. Asi to má souvislost s tím,

Ostatně ani baráky nejsou stavěné pro věčnost, i když si to jako architekti pokaždé přejeme.

že jsem byl vždy špatný student v tom smyslu, že mě nebavilo si osvojovat vědomosti. Nebavilo mě číst si o tom, co už bylo postaveno. Vydávám se tudíž pohodlnější cestou, kdy se řídím jen svým citem a zkušenostmi, postupně získávám jistotu. Je mi sedmapadesát a už mi studium nepomůže.

Vaše velké domy jsou velmi propracované, mají spoustu detailů, často až sochařských. Jak je dokážete uhlídat?

Trávím víc času na stavbě než v kanceláři. Chci mít dům pod kontrolou. Bez kompromisů. Nejsem na to sám. Mám jednak výborné kolegy, na něž se můžu spolehnout, protože už znají můj způsob architektonického i konstrukčního uvažování, a jednak se můžu opřít o stavební firmu Hinton, s níž v posledních šesti sedmi letech všechno realizuju a jejíž stavaři jsou ve svém oboru špičkou. Vědí, že si nevymyslím komplikované věci jenom proto, abych ukojil svoje ego. Jsme opravdu tým, táhneme za jeden provaz. Pokaždé chceme, aby po nás zůstal dům, za který se nebudeme stydět. A je jedno, jestli se jedná o palác nebo rodinný dům na samotě, který nikdo jiný než majitelé neuvidí.

Je to výhoda, když je investor váš kamarád?

Pro mě je to naprosto zásadní. Abych mohl odvést dobrou práci, musím ji mít podpořenou pocitem dobrého vztahu se zadavatelem. Prvotní důvod, proč to děláme, nespočívá v tom, aby vznikl nádherný barák, ale aby výsledek splnil očekávání klienta. Věří, že to zvládnou, a proto mi dává svobodu ve většině rozhodnutí.

Co očekává Petr Němec?

Budova musí být ekonomicky úspěšná.

Na Drnu jste použil mříž, která ve svém měřítku i umělecké formě nemá obdoby. Přejde mi, že jste dost riskoval, protože dekorativní elementy bývají v éře „hladkých architektur“ vysmívány. Bylo těžké ji prosadit?

Pro mě byla velmi důležitá. Jedná se o zdobný prvek, pomocí něhož jsem se snažil Drn začlenit do historického prostředí a přetlačit image moderního domu jako skleněné bedny, změkčit jeho formu. Pro spoustu architektů i teoretiků je takový ornamentálně pojatý element nepřijatelný a v debatách jsem musel mříž obhajovat, což se mi nakonec povedlo. Důležité také bylo, že jsem si mříž obhájil i sám před sebou. S odstupem vidím, že stálo za to o ni bojovat. Navíc tato mříž vygenerovala

sochu stromu z ocelových prutů. Socha slouží na dvoře Drmu jako nosič pro popínavé vistárie a nahrazuje tak opravdový vzrostlý strom, který jsem si tam původně představoval, ale nebylo možné mu zajistit dostatečný prostor pro rozvinutí kořenů.

Dělal jste předtím nějakou sochu?

Ani mě to nenapadlo. Nejsem sochař – stal jsem se jím vlastně z nouze, abych vyřešil nečekaný problém, kdy hrozilo, že bych nebyl schopen přirozeně zastínit dvorek.

Teď jsem si ale vzpomněl na něco, co jsem si předtím neuvědomil. Krátce po vysoké škole jsem pomáhal se sochami Kurtu Gebauerovi: z betonářských drátů jsme pletli jejich kostry a Kurt si je dotvářel. Byly dělané pro kanadský pavilon Martina Rajniše a Jaromíra Hníka na Světové výstavě ve Vancouveru v roce 1986.

Pro Drn jste také vymyslel speciální kliku, která se už používá i jinde, žije vlastním životem.

K ní mě nedovedla nouze, ale chtěl jsem zhmotnit příběh o tom, že architekt vymyslel dům takzvaně od kliky. Ta klika je určitý symbol komplexnosti, navázání na tradici, ale také vyjádření určité touhy ukázat, že má-li být dobrý celek, musí se brát v úvahu i takové detaily, které jsou obvykle přehlíženy a řeší se konfekčním designem.

Proč jste se vlastně rozhodl, že budete architektem?

Je to divné, ale chytlo mě to už v dětství. Kreslil jsem si baráčky a v deseti jsem navrhoval, co by se dalo postavit u dědy na zahrádce a jaké místo by pro chatku bylo nejvhodnější. Bavilo mě to, protože mi to šlo, ono to spolu souvisí. Byl jsem považován za kluka, který umí kreslit a který je za to chválený. V hlavě mi začalo cvakat, že bych mohl být architekt. Na gymplu jsem už nic jiného ani neřešil. Podal jsem si přihlášku do Prahy a opustil jsem rodný Most. Bylo to vlastně přímočaře jednoduché.

K jakému architektovi cítíte blízkost?

Blízkost... Loni jsem si něco takového uvědomil v Ronchampu, když jsem poprvé viděl na vlastní oči Le Corbusierovu kapli a stavbičky, které k ní patří. Slyšel jsem o něm samozřejmě ve škole, mluvilo se o něm vždy s povinnou úctou, ale až na tom pozeňnaném místě mi došlo, jakou invenci, podpořenou odvahou, Le Corbusier měl. Předběhl dobu a udělal něco, co nás všechny přesahuje. Podobnou úctu ve mně vyvolává jméno Mies van der Rohe. ●